

Yeni İnsan Yayınevi
Eğitim Serisi

Paulo Freire

Brezilyalı eğitimci, filozof ve eleştirel pedagojinin öncü teorisyenlerinden. Eleştirel pedagoji kuramının temel metinlerinden biri olarak kabul edilen Ezilenlerin Pedagojisi adlı eseriyle tanınır. Freire, 1921'de Brezilya'nın Pernambuco eyaletinin başkenti Recife'de orta sınıf bir ailede dünyaya geldi. Çocukluk yaşlarında Büyük Buhran'ın beraberinde getirdiği yoksulluk ve açlığa tanık oldu. Çocukluğu ve ergenliği boyunca sosyal hayatı, kendilerinden çok şey öğrendiğini iddia ettiği diğer fakir çocuklarla futbol oynamakla geçti. Yaşamının bu yılları, ileride onun yoksullara yönelik duyduğu kaygıyı şekillendirecek ve eğitime dair geliştirdiği özel bakış açısını oluşturmasına yardımcı olacaktı.

1943'te, Recife Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi. Aynı zamanda felsefe alanında fenomenoloji ve dil psikolojisi üzerine dersler aldı. Yasal yetkinliği olmasına rağmen hiçbir zaman avukatlık yapmadı. Bunun yerine bir ortaokulda Portekizce öğretmeni olarak çalışmaya başladı. 1944'te meklektaşısı Elza Maia Costa de Oliveira ile evlendi ve beş çocukları oldu.

1946'da Pernambuco Eğitim ve Kültür Departmanına müdür olarak atandı. Öncelikle okuma yazma bilmeyen yoksullarla çalışan Freire, 1970'lerin Kurtuluş Teolojisi Hareketi üzerinde de etki edecek yeni bir eğitim pratiği geliştirdi.

1964'e kadar Recife Üniversitesi'nde Tarih ve Eğitim Felsefesi Profesörü olarak görev aldı. 1964 Darbesi'nin ardından hapse atıldı, daha sonra da sürgün edildi. 1969-70'de Harvard Üniversitesinde Kalkınma ve Sosyal Değişim Araştırmaları Merkezinde misafir profesör olarak görev aldı.

1979'da Brezilya'ya dönebildi, Sao Paulo'daki İşçi Partisine katıldı ve altı yıl boyunca yetişkinlere yönelik okuryazarlık projesini yönetti. Parti, 1988 seçimlerinden sonra Sao Paulo Belediyesinin kontrolünü ele aldığı anda, Paulo Freire, Sao Paulo'nun Eğitim Bakanı olarak atandı. 2 Mayıs 1997'de kalp rahatsızlığından dolayı hayatını kaybetti.

Burcu Genç

1989'da İstanbul'da doğdu. 2009'da İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Uzun süre özel sektörde İspanyolca tercümanlık ve temsilcilik yaparken çevre ve iklim hareketinde yer aldı. EKOIQ dergisinde editörlük görevinin ardından şimdi sivil toplumda çalışmalarını sürdürüyor. Genç'in, İspanyolcadan Türkçeye altı kitap çevirisi bulunuyor.

Öfkenin Pedagojisi

Paulo Freire

Ters düz olmuş bir dünyada eğitici mektuplar

İspanyolcadan çeviren: **Burcu Genç**

YENİİNSAN

Yeni İnsan Yayınevi- 329
Eğitim Serisi- 57
Öfkenin Pedagojisi
Paulo Freire
Brezilya Eğitiminin Hamisi
Orijinal Adı: Pedagogía de la indignación
© Villa das Letras
İspanyolcadan Çeviren: Burcu Genç
I. Baskı: İstanbul, Ekim 2022
ISBN: 978-625-7537-41-4
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur
Editör: Bircan Zorlu
Son Okuma: Osman Keçeli
Grafik Düzenleme: Hüseyin Varış
Kapak Tasarımı: Hüseyin Varış
Sertifika No: 12186

© Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
İçerenköy Mah. Değirmen Yolu Cad. Kutay İş Merkezi, B Blok No: 18/6
34747 Ataşehir/İSTANBUL
Tel: (0 216) 489 84 08

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.yeniinsanyayinevi.com
yeniinsanyayinevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
facebook.com/yeniinsanyayinevi
instagram.com/yeniinsanyayinevi
twitter.com/yeniinsanyayin

Baskı: Asya Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mahallesi Gülbahar Cad. 62/B Güneşli Bağcılar, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 52508

Öfkenin Pedagojisi

Paulo Freire

Ters düz olmuş bir dünyada eğitici mektuplar

İspanyolcadan çeviren: **Burcu Genç**

Bu kitabın malzemesi, İsveç sürdürülebilir ormancılık grubuna ait olan Holmen Kâğıt ile sağlanmıştır. Sıfır yakıt politikasıyla, üretim gücünü ormanlardan, nehirlerden ve rüzgârdan döngüsel bir ekosistem içerisinde araştıran Holmen Kâğıt, tohumdan hasada tüm flora ve faunaya hassasiyetle işlenen Holmen ormanlarından gelmektedir. 2021 itibarıyla atmosferden 7 milyon ton karbon dioksit emilimi sağlayan Holmen Kâğıt, temsil ettiği 'geleceğe akıllı' yaklaşımıyla, çevreye saygılı ve iklim dostu bir üründür.

İçindekiler

Sunuş	11
Paulo Freire'ye Ön Mektup	17
Birinci Bölüm	29
Pedagojik Mektuplar	29
<i>İlk Mektup: Bu Kitabın Ruhu Hakkında</i>	31
<i>İkinci Mektup: Dünyayı Değiştirme Hakkı ve Görevi Hakkında</i>	57
<i>Üçüncü Mektup: Patasho¹ Yerlisi Galdino Jesús dos Santos'un Cinayeti Hakkında</i>	71
İkinci Bölüm	77
Diğer Yazılar	77
<i>Amerika'nın Keşfi</i>	79
<i>Okuryazarlık ve Sefalet</i>	83
<i>Yeni Teknoloji Düzeni Karşısında Yetişkinleri Eğitmenin Zorlukları</i>	93
<i>Televizyon Okuryazarlığı</i>	109
<i>Eğitim ve Umut</i>	117
<i>İfşa, İlan, Kehanet, Ütopya ve Hayal</i>	123

1 Brezilya'nın Bahia bölgesinde yaşayan ve günümüzde nüfusları 11 bin civarında olan yerli halk. – (ç.n)

Portekizce el yazması şiirin altındaki not:
Ana Maria Araújo Freire Arşivinden

Aşikâr Türkü

Bu ağacın gölgesini seçtim
seni beklerken

yaptığım şeylerden biraz olsun dinlenmek için.

Sadece beklemeyi bekleyenler

boş umutların zamanını yaşarlar.

Bu yüzden, seni beklerken

kırlarda çalışıyorum

ve insanlarla sohbet ediyorum.

Güneşten kavrulmuş vücudum terliyor,

ellerim sessizlikle doluyor;

ayaklarım yolların gizemini çözüyor;

kulaklarım daha iyi duyuyor,

gözlerim önce görmediklerimi görüyor,

seni beklerken.

Seni sadece bekleyerek beklemeyeceğim

çünkü bekleme zamanım

bir şeyler yapma zamanım.

Güvenmeyeceğim bana sessiz ve temkinli

şunları söylemeye gelenlere:

bunu yapmak tehlikeli

konuşmak tehlikeli

yürümek tehlikeli

senin beklediğin gibi beklemek tehlikeli,

çünkü onlar gelişinin mutluluğunu korkutup kaçırıyorlar.

Güvenmeyeceğim bana basit kelimelerle

şunları söylemeye gelenlere:

senin geldiğini,

çünkü saflıkla seni duyururken

daha ziyade seni suçluyorlar.

Varışını hazırlayacağım

bir bahçıvanın bahçesini hazırlaması gibi

baharda açacak gül ağacı için.

Paulo Freire, Cenevre, Mart 1971

Sunuş

Ana Maria Araújo Freire

Paulo Freire'nin bizden ayrıldığı 2 Mayıs 1997 günü yazmakta olduğu kitabı okuyucularına sunmak, büyük duyguların ortaya çıktığı önemli bir zaman. Elbette, sadece benim için değil, Aralık 1996'da *Otonominin Pedagoji'sini* yayımladığı zamandan Mayıs 1997'ye kadar olan süreçte Paulo'nun her zaman yaratıcı olan düşüncelerini kâğıda geçirmeyi bırakmadığına ikna olanlar için de duygulu bir zaman. Bu neredeyse altı aylık zaman içerisinde eğitimci-politikacı endişesini yazılı olarak dile getirmeye devam etti. Böyle düşünen ve bekleyen kimse yanılmadı. Şimdi, Paulo'nun artık bizimle birlikte olmadığını bize hatırlatan tüm ıstırap, belirsizlik, beklenti ve üzüntüleri hâlâ atlatamamış olmamıza rağmen onun kitaplıklara ve kütüphanelere son kitabıyla geri dönüşünü neşeyle kutluyoruz.

Bu zamana kadar Paulo'nun kullanmaktan epey hoşlandığı bir iletişim yöntemi olarak "Mektuplar"ının yirmi dokuz sayfalık el yazmasını okumamıştım.² Ancak bahsedilen temaları biliyordum (yazmaya vakit bulamadığı temaları), elbette her zaman yeni antropolojik-politik söyleminin temelini oluşturacak olaylar üzerine mutluluk veya kızgınlıkla konuşarak, tartışarak ve yorum yaparak ilerliyordu.

2 Makalelerini mektup tarzında yazmayı sık sık tercih eden Paulo'nun yazma tercihleri üstüne Paulo Freire, *Cartas a Cristina*, San Pablo, Paz e Terra, 1994 eserine bakınız.

Öfkenin Pedagojisi

Bu sayfaları okumaya başlamak benim için kolay olmadı. Korkuyordum. Bunu yaparak sanki onun acı verici yokluğunu geri döndürülemez bir şekilde kabul etmiş olacaktım. Paulo'nun yarım bıraktığı bir kitabı okumak, bir kez daha ölümüyle yüzleşmek demektir. Bizimkisi gibi bir aşk ilişkisi ansızın bittiğinde, geride kalanlar olarak bizler, içimizde sonsuza kadar yer tutan zalim bir acının bilincinde olarak -hem de yeni başımıza gelen kaybın farkına bile varmadan önce- şaşkın, korkmuş ve dehşete düşmüş bir şekilde kalıyoruz.

Bu anlar (ya da günler?), bizi bilinçli bir yas gibi sonsuza kadar yaralayan acılar aynı zamanda. Sonsuza kadar yokluğa inanmak mı? Daha çok uzun süre aramızda kalacağını arzu ettiğin her günkü ve her anki hayat arkadaşının gittiğini kabul etmek mi? O zamanki ilk tepkim gerçekliği reddetmek gibi saçma bir çaba oldu. Yazılarını okumaktan kaçınmak gibi farklı tavırlarla³ kendimi koruyordum. Böylece öldüğünü kabullendiğim ana kadar kendime yüklediğim acı durumla yüzleşmeyi engelliyordum. Bu sebeple, elimden geldiğince bana artık dokunamayacağını, dinlemeyeceğini ve bakamayacağını yanı sıra Paulo'nun artık yazı yazamayacağını da kabullenmek zorunda kalmaktan kaçırıyordum.

Böyle tarif edilemez keder zamanlarında, -özellikle de her zamanki gibi el yazısıyla yazılmış olan- bu metinleri okurken "Pedagojik Mektuplar"ın (ilk günden beri böyle diyordu bunlara) sonsuza kadar yarım kaldığını kendi kendime söylüyordum. Ama bunun sebebi Paulo'nun bunları isteyerek terk etmesi değildi. Paulo üstüne yoğunlaştığı bir konunun yazarak somutlaşmasından çok özel bir keyif alıyordu (ve bunu öyle güzel yapıyordu ki!). Onun için yazmak, epistemolojik veya kaçınılmaz olarak politik bir faaliyetti ve zevk almasından da öte, bir görevdi. Bu sebeple, etik ve ciddiyetle bu faaliyeti asla reddetmedi.

3 Ana Maria Araújo Freire, *Nita e Paulo, crônicas de amor*, San Pablo, Olho D'Água, 1998.

Aylar geçti, çok aylar geçti, onu kaybettiğim şafak vaktinin üstünden şimdi bu kitabı ortaya çıkararak kararlarımı hayata geçirmeye başladığım zamana kadar olan arada, belki de bir yıl geçmişti. Yalnızca başıma gelenleri anladığım zaman, duygularıyla yüzleşmek ve “Mektuplar”ı okumak zorunda olduğumu anlayabildim. Tamamlanmamış kısmını da göz önünde bulundurarak onları analiz ettikten sonra, özellikle de Paulo’nun kendisinin ve bu esere verdiği emeğin meşru hakkını reddetmeye devam edemeyeceğimi ve bu eserleri yayımlamak zorunda olduğumu kavradım. Freire’nin eserlerini çalışan herkes için bahsettiği konuların önemi ve bu konuların üstesinden nasıl gelinebileceği konusundaki son görüşlerinin yazıları olmasından dolayı da bu eserlerin temel eserleri olduğunu kavradım. İşte o zaman bunun benim görevim olduğuna emin oldum. Kendimi azimle buna adadım.

İlk başlarda Paulo’nun pratiklerini veya teorilerini bilen eğitimcileri yanıt mektupları yazmaları için davet etmenin uygun olduğunu düşündüm. Paulo’nun, “Pedagojik Mektuplar”ında değindiği güncel ve kışkırtıcı konular aracılığıyla inşa edilmiş kendi düşünceleri üzerine mektuplar olacaktı.

Zaman geçtikçe bazen endişeli, bazen sakin, eşimin de dediği gibi “sabırsızlıkla sabrederek”, nihayet bu son mektuplardaki kelimelerin, aynı yazarı gibi ben de kendilerine ait bir kitabı olması gerektiğine karar verdim. Kendine ait kelimeleri ve düşünceleriyle, duygularıyla ve endişeleriyle, bilgelikle ve duygusallığıyla beraber, kaderinde “Pedagojik Mektuplar”ın her birini bağlamsallaştırmak⁴ olan ve benim birkaç kelimeyle oluşan bir kitap. Bir yanda bu seçeneğe net bir şekilde sahip olmama rağmen diğer yanda ise “Mektuplar”ı düşünüyordum. Mektuplar, sayıca az olan bir bütünü

4 Paulo üç kitabından özellikle bahsetmemi istemişti: *Pedagogía de esperanza*, San Pablo, Paz e Terra, 1992 [ed. cast.: *Pedagogía de la esperanza*, Buenos Aires, Siglo XXI, 1997]; *Cartas a Cristina*, ob. cit., ve *Á sombra desta mangueira*, San Pablo, Olho D’Água, 1995 [ed. cast.: *A la sombra de este árbol*, Barcelona, El Roure, 1997].

Öfkenin Pedagojisi

oluştururken Paulo'nun "diğer yazılarıyla" tamamlanacak bir kitabın parçası gibi düzenlenmeliydi.

Burada ikinci bölümde bir araya getirilen "diğer yazıların" beşi 1996 yılında tamamlanmış altı metin seçkisinden oluşuyor. "Okuryazarlık ve Sefalet", "Yeni Teknoloji Düzeni Karşısında Yetişkinleri Eğitimcinin Zorlukları" ve "Televizyon Okuryazarlığı", o dönemde konuşma yaptığı bazı konferanslardan oluşturuldu. "Eğitim ve Umut" ile "İfşa, İlan, Kehanet, Ütopya ve Hayal" özellikle kitaplarda yayımlanmak üzere düşünülmüş ve yazılmıştı. Paulo, "Amerika'nın Keşfi"ni 1992 yılında yazdı ama bu metin Avrupalıların Yeni Dünya'ya gelişinin 500'üncü yıl dönümünün anmalarında yayımlanmadı. Bu seçkinin bir üyesi oldu çünkü bana göre "Brezilya'nın Keşfi"nin resmi olarak yapıldığı yıl ve ayda yayımlanacağı için çok önemliydi. Paulo, bir kez daha Brezilyalıların kendi gerçek kültürel kimliklerini oluşturabilmeleri için bu kritik olayda bizlere eleştirel bir okuma olasılığı sunuyordu.

Bu kitap için seçilmiş tüm metinlerle birlikte Paulo, bir kez daha kızgınlığını, meşru öfkesini ve alçak gönüllülüğünü gösteriyor. Başlığın, hayata ve dünyaya karşı devamlı eylemleri ve anlayışına karşılık gelmesi gerektiğini anladım. Okuyucularının da onaylayacağı gibi, bu metinlerde de her birimizin sahip olduğu ve onun vatandaş bilinciyle icra etmeyi bildiği insanlığın ontolojik deneyimine derin bir şekilde kök salan, aynı zamanda burada bahsedilenler gibi zor ve dramatik olaylar karşısında hiçbir zaman umudu elden bırakmayan zımni duruşu apaçık görülüyor. Şüphesiz ki bu diyalektiğin, kendisiyle, öfke veya kızgınlıkla ve aşkla olan matrisi. Bu sebeple bu kitabın adını *Öfkenin Pedagojisi* koydum.⁵

5 Paulo'nun *Umudun Pedagojisi* isimli kitabında yazdığı gibi, bunun adı da *Aşkın Pedagojisi* olabilirdi. Ancak, *Öfkenin Pedagojisini* seçtim çünkü Paulo'nun buradaki metinleri yazarken isyan ettiği şeyleri daha kuvvetli bir şekilde tercüme eden bir başlık olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple "Pedagojik Mektuplar" kitabın ilk bölümünü, "Diğer yazılar" ise ikinci bölümünü oluşturuyor.

Paulo'nun her zaman savunduğu gibi etik ve insana özgü gerçek davranışların iki karşıt duygudan -aşk ve öfkeden- doğduğunu unutmamalıyız. Ve bu kitap, belki de diğerlerinden daha fazla, yaşamı boyunca onları gerçekten yaşadığı için tüm eserinde karşımıza çıkan insan sevgisine ve politik öfke veya kızgınlığına kendi deyimiyile "bulanmıştı". Bir *politik antropoloji* -insana özgün merhamet ve dayanışma- şeklinde olsun veya bir tarihi-kültürel epistemoloji -insanlarda inanç ile imanın ve baskı kuranla baskı gören arasındaki düşmanca üstünlük aracılığıyla oluşan adaletsizliklerin mağdurları ve baskıya maruz kalanlardan itibaren dünyanın dönüşümündeki kesinlik- olsun, hatta bir -özellikle aşk ve kızgınlığın ilişkisiyle anlaşılabilir- umuda dayanan sosyo-ontolojik felsefe olsun. Tüm bu boyutlar, tarihsel somutlamalarda "yayımlanmamış sürdürülebilir" projelerin dönüşümü için gerekli olan ve enerji veren faktörler gibi çalışıyorlar. Bu kitapta, Paulo bu "yayımlanmamış"ı yani Brezilya toplumunun demokratikleşmesi ütopyasını, aşk-öfke-umut aracılığıyla somutlaştırmaya çağırıyor. Sonuç olarak, kitabın adı farklı bir şey olamazdı.

Bitirirken, okuyucularının bu kitabı geçmişte olduğu gibi ve hâlâ birçoklarının yaptığı gibi bir "ölüm sonrası kitabı" olarak düşünmelerini istemem. Bu eserin hayatını kutlayan bir eser olarak düşünmenizi tercih ederim.

Nita

Bir yaz akşamı, engin nostaljilerin içinde ortaya çıkan rüyalardan.

San Pablo, 11 Şubat 2000